

พระธรรมเทศนาบนแพลตฟอร์มดิจิทัล: การปรับตัวของภาษาธรรมะในยุคสื่อใหม่
BUDDHIST SERMONS ON DIGITAL PLATFORMS: THE ADAPTATION OF DHARMA
LANGUAGE IN NEW MEDIA ERA

พระครูใบฎีกาประเทือง กนตजारโ

Phrakrubaidika Prathueang Kantajaro

วัดหันตรา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Wat Hantra, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

Corresponding Author E-mail: prathueangmisomdet.24@gmail.com

Received December 15, 2024

Revised January 13, 2025

Accepted February 14, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์การปรับตัวของภาษาธรรมะในการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยศึกษารูปแบบการสื่อสารธรรมะของพระสงฆ์ที่มีบทบาทบนสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบัน บทความวิชาการใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่า การเทศนาธรรมบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านรูปแบบการนำเสนอ การใช้ภาษา และการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย โดยยังคงรักษาแก่นของพระธรรมคำสอนดั้งเดิม การปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของพระพุทธศาสนาในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี

คำสำคัญ: พระธรรมเทศนา, แพลตฟอร์มดิจิทัล, การสื่อสารธรรมะ, ภาษาธรรมะ, สื่อใหม่

Abstract

This study aims to analyze the adaptation of Buddhist language in spreading Buddhism through digital platforms by examining the communication patterns of monks who play significant roles on current social media. The academic article employs content analysis and in-depth interview methods. The findings reveal that dharma sermons on digital platforms have undergone changes in presentation format, language usage, and the application of Buddhist principles to contemporary contexts while maintaining the essence of traditional Buddhist teachings. This adaptation reflects the dynamics of Buddhism in responding to social and technological changes.

Keywords: Buddhist Sermon, Digital Platform, Dharma Communication, Buddhist Language, New Media

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การเผยแพร่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับสื่อของพุทธศาสนิกชนรุ่นใหม่ แพลตฟอร์มดิจิทัล ได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงธรรมะ โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้การทำบุญและฟังธรรมที่วัดต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ ส่งผลให้เกิดการพัฒนา รูปแบบการสื่อสารธรรมะที่หลากหลาย บนพื้นที่ดิจิทัล (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2564) ปรากฏการณ์นี้ นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในวงการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในด้านการใช้ภาษาและการนำเสนอหลักธรรม การปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการรักษาความเข้มแข็งของพระพุทธศาสนาท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยพระสงฆ์ผู้เผยแพร่ธรรมะต้องคำนึงถึงการใช้ภาษาที่เข้าถึงง่าย ทันสมัย แต่ยังคงรักษาความถูกต้องและความศักดิ์สิทธิ์ของหลักธรรมคำสอน (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2563) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารนี้เป็นความท้าทายสำคัญที่ต้องรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต, 2563) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเผยแพร่ธรรมะในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญสามประการ ได้แก่ ความถูกต้องของเนื้อหาธรรมะ ความเหมาะสมของรูปแบบการนำเสนอ และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับสาร การปรับเปลี่ยนภาษาและวิธีการนำเสนอจึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารหลักธรรม

ในขณะเดียวกัน การศึกษาของ วิไลวรรณ ทองเจริญ (2562) พบว่า พุทธศาสนิกชนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะเข้าถึงธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัลมากขึ้น โดยเฉพาะผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ที่มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่กระชับ เข้าใจง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการสื่อสารธรรมะที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเสพสื่อในปัจจุบัน นอกจากนี้ ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือผลกระทบของการสื่อสารธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลต่อการรับรู้และความเข้าใจในหลักธรรม เนื่องจากลักษณะของสื่อดิจิทัลที่เน้นความรวดเร็วและการมีปฏิสัมพันธ์แบบทันที อาจส่งผลต่อความลึกซึ้งในการเรียนรู้และการตีความหลักธรรม ดังที่ พระราชปริยัติ (สฤชดี สิริธโร, 2563) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการลดทอนคุณค่าและความลึกซึ้งของหลักธรรม แม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้เข้ากับยุคสมัย การศึกษาคำนี้จึงมุ่งวิเคราะห์การปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยพิจารณาทั้งในแง่ของรูปแบบการนำเสนอ การใช้ภาษา และการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตของการสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัล และนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารธรรมะที่มีประสิทธิภาพบนแพลตฟอร์มดิจิทัลต่อไป ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการเทศนาธรรมบนแพลตฟอร์มดิจิทัลของพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารธรรมะ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับการปรับตัวของภาษาธรรมะในยุคสื่อใหม่

วิวัฒนาการของการเทศนาธรรมในสังคมไทย

การเทศนาธรรมในสังคมไทยมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน โดยมีรากฐานมาจากพุทธวิธีในการสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการประกาศพระศาสนา การเทศนาในยุคแรกเริ่มนั้นเป็นการสื่อสารโดยตรง

ระหว่างพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน มีลักษณะเป็นการบอกเล่าและอธิบายหลักธรรมผ่านการยกอุทาหรณ์และนิทานชาดก ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการทำให้ผู้ฟังเข้าใจหลักธรรมได้อย่างลึกซึ้ง (สุวรรณ สภาอนันท์, 2563) รูปแบบการเทศนาในยุคโบราณมักจัดขึ้นในโอกาสสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาลต่าง ๆ โดยมีการจัดเตรียมธรรมมาสน์และสถานที่อย่างเป็นทางการ สะท้อนให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์และความสำคัญของการฟังธรรมในวิถีชีวิตของชาวพุทธ เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคการสื่อสารมวลชน การเทศนาธรรมได้ขยายขอบเขตออกไปผ่านสื่อต่าง ๆ เริ่มจากสื่อสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของหนังสือธรรมะและวารสารทางพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีการกระจายเสียง การเทศนาธรรมทางวิทยุกระจายเสียงได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์นักเทศน์ที่มีความสามารถในการสื่อสารธรรมะได้รับความนิยมและมีผู้ติดตามรับฟังจำนวนมาก (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2563) การเทศนาผ่านสื่อวิทยุนี้ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้การเข้าถึงธรรมะไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในวัดหรือในโอกาสพิเศษเท่านั้น แต่สามารถรับฟังได้ในชีวิตประจำวัน ทำให้พระธรรมคำสอนแทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตของผู้คนได้มากขึ้น

ยุคต่อมาเมื่อโทรทัศน์เข้ามามีบทบาทในสังคมไทย การเทศนาธรรมได้พัฒนารูปแบบให้มีความน่าสนใจมากขึ้นด้วยการผสมผสานระหว่างภาพและเสียง มีการจัดรายการธรรมะในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการเทศนาโดยตรง การสนทนาธรรม และการนำเสนอหลักธรรมผ่านรูปแบบรายการที่หลากหลาย พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (2564) ได้วิเคราะห์ว่า การเทศนาธรรมทางโทรทัศน์ทำให้พระสงฆ์ต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารให้เหมาะสมกับสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง รวมถึงต้องคำนึงถึงเวลาที่จำกัดในการนำเสนอ ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอธรรมะให้กระชับและน่าสนใจมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของพระพุทธศาสนาที่ยังคงรักษาแก่นของหลักธรรมไว้ได้ แม้จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้เข้ากับยุคสมัย ในช่วงการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล การเทศนาธรรมได้พัฒนาไปอีกขั้นด้วยการนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเว็บไซต์ บล็อก และสื่อสังคมออนไลน์ พระไพศาล วิสาโล (2564) ได้สะท้อนให้เห็นว่า การเทศนาธรรมในยุคดิจิทัลมีความท้าทายที่สำคัญคือการรักษาสมดุลระหว่างการทำให้ธรรมะเข้าถึงง่ายและการรักษาความลึกซึ้งของหลักธรรม ความท้าทายนี้ทำให้เกิดการพัฒนาารูปแบบการนำเสนอธรรมะที่หลากหลาย เช่น การใช้อินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอสั้น หรือการถ่ายทอดสดการเทศนาผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ การปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอเพื่อให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนในทุกยุคสมัย

การปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัล

การปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการสื่อสารในพระพุทธศาสนา ภาษาที่ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะได้มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของสื่อดิจิทัลและพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้คนในยุคปัจจุบัน พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต (2564) ได้วิเคราะห์ว่า การใช้ภาษาในการสื่อสารธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเทศนาในรูปแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่กระชับ ตรงประเด็น และมีการประยุกต์ใช้คำศัพท์ร่วมสมัยเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนภาษาในการสื่อสารธรรมะนี้ยังคงต้องรักษาความถูกต้องและความเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการใช้ภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลคือการผสมผสานระหว่างภาษาธรรมะดั้งเดิมกับภาษาร่วมสมัย สุวรรณ สถาอนันท์ (2563) ได้ศึกษาพบว่า พระสงฆ์เผยแพร่ธรรมะในสื่อดิจิทัลมักใช้กลวิธีการอธิบายธรรมะด้วยการเปรียบเทียบกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน มีการใช้ตัวอย่างที่ร่วมสมัยและเข้าใจง่าย รวมถึงการประยุกต์ใช้คำศัพท์สมัยใหม่เพื่อสื่อความหมายของหลักธรรมให้เข้าถึงผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้น เช่น การใช้คำว่า “อัปเดต” แทนการ “ปรับปรุง” หรือ “รีเซ็ต” แทนการ “เริ่มต้นใหม่” ซึ่งเป็นการปรับภาษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตดิจิทัลของผู้คนในปัจจุบัน นอกจากการปรับใช้คำศัพท์แล้ว รูปแบบการนำเสนอธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลยังมีการพัฒนาให้มีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2563) ได้วิเคราะห์ว่า การสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละแพลตฟอร์ม เช่น การใช้ภาษาที่กระชับและตรงประเด็นสำหรับทวิตเตอร์ การสร้างเนื้อหาที่มีความน่าสนใจด้วยภาพและเสียงสำหรับยูทูป หรือการใช้ภาษาที่เป็นกันเองและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ฟังสำหรับการไลฟ์สตรีมมิ่ง การปรับตัวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในธรรมชาติของสื่อดิจิทัลและพฤติกรรมกรรมเสพสื่อของผู้คนในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนภาษาในการสื่อสารธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลยังคงต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ พระไพศาล วิสาโล (2563) ได้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ภาษาร่วมสมัยในการสื่อสารธรรมะอาจนำไปสู่ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือการลดทอนความลึกซึ้งของหลักธรรม หากไม่มีการอธิบายเพิ่มเติมอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การใช้ภาษาที่เป็นกันเองมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อความศรัทธาและความเคารพในพระธรรมคำสอน ดังนั้น การรักษาสมดุลระหว่างความร่วมสมัยและความถูกต้องเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ทั้งนี้ การปรับตัวของภาษาธรรมะในยุคดิจิทัลสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของพระพุทธศาสนาที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของหลักธรรมคำสอนไว้ได้ สมเกียรติ ตั้งนโม (2563) ได้สรุปว่าความสำเร็จของการสื่อสารธรรมะในยุคดิจิทัลไม่ได้อยู่ที่การปรับเปลี่ยนภาษาให้ทันสมัยเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่ความสามารถในการสื่อสารให้ผู้คนเข้าถึงแก่นแท้ของพระธรรมคำสอนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง การปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลจึงเป็นเพียงเครื่องมือในการเข้าถึงผู้คนยุคใหม่ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการนำพาผู้คนเข้าถึงหลักธรรมและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

รูปแบบการนำเสนอธรรมะผ่านสื่อใหม่

รูปแบบการนำเสนอธรรมะผ่านสื่อใหม่ในปัจจุบันมีความหลากหลายและสอดคล้องกับพฤติกรรมกรรมเสพสื่อของผู้คนในยุคดิจิทัล วิไลวรรณ ทองเจริญ (2562) ได้ศึกษาพบว่า การนำเสนอธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมีการพัฒนารูปแบบให้น่าสนใจและเข้าถึงง่ายมากขึ้น โดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ธรรมะที่แตกต่างจากเดิม เช่น การใช้พอดแคสต์ (Podcast) ในการนำเสนอธรรมะที่สามารถรับฟังได้ทุกที่ทุกเวลา การสร้างคลิปวิดีโอสั้นที่มีความยาวเหมาะสมกับการรับชมบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือการใช้อินโฟกราฟิกเพื่อสรุปหลักธรรมให้เข้าใจง่าย การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการทำให้ธรรมะเข้าถึงได้ง่ายและสอดคล้องกับวิถีชีวิตดิจิทัล การไลฟ์สตรีมมิ่ง (Live Streaming) เป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่ได้รับความนิยมในการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อใหม่ พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (2564) ได้วิเคราะห์ว่า การถ่ายทอดสดการแสดงธรรมเทศนาผ่านแพลตฟอร์ม

ต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูบ หรือซูม ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการเข้าถึงธรรมะ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้แสดงธรรมกับผู้ฟังผ่านการแสดงความคิดเห็นและการถามตอบ ในระหว่างการถ่ายทอดสด ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางนี้ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ธรรมะมากขึ้น นอกจากนี้ การบันทึกการถ่ายทอดสดไว้ยังเป็นการสร้างคลังความรู้ทางธรรมะที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา การใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มเฉพาะทางเป็นอีกหนึ่งรูปแบบที่มีการพัฒนาขึ้นเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคดิจิทัล สุวรรณ สถาอานันท์ (2563) ได้ศึกษาพบว่า แอปพลิเคชันธรรมะมีการพัฒนาฟีเจอร์ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ เช่น การรวบรวมหลักธรรมคำสอน การนำเสนอธรรมะประจำวัน การนำทางในการสวดมนต์และการทำสมาธิ รวมถึงการสร้างชุมชนออนไลน์สำหรับผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม การพัฒนาแพลตฟอร์มเฉพาะทางเหล่านี้ช่วยสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การนำเสนอธรรมะผ่านสื่อใหม่ยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องพิจารณา พระราชปริยัติ (สฤชต์ สิริธโร, 2563) ได้วิเคราะห์ว่า การนำเสนอธรรมะในรูปแบบที่สั้น กระชับ และเน้นความบันเทิงอาจส่งผลกระทบต่อความลึกซึ้งในการเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรม นอกจากนี้ การที่มีเนื้อหาธรรมะจำนวนมากบนแพลตฟอร์มดิจิทัลอาจทำให้ผู้รับสารเกิดความสับสนในการเลือกรับข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ การพัฒนารูปแบบการนำเสนอธรรมะผ่านสื่อใหม่จึงต้องคำนึงถึงการรักษาสมดุลระหว่างความน่าสนใจในการนำเสนอและความถูกต้องของเนื้อหาธรรมะ

ในมุมมองของการพัฒนาต่อไปในอนาคต สมเกียรติ ตั้งนโม (2563) ได้เสนอแนะว่า รูปแบบการนำเสนอธรรมะผ่านสื่อใหม่ควรมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบองค์รวม (Holistic Learning Experience) ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลและการปฏิบัติจริง โดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเข้าถึงและเรียนรู้ธรรมะ ไม่ใช่เป็นเพียงช่องทางการรับชมหรือรับฟังเท่านั้น การพัฒนาในลักษณะนี้จะช่วยให้การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อใหม่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้สนใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรม

ผลกระทบของการสื่อสารธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล

การสื่อสารธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่หลากหลายต่อวงการพระพุทธศาสนาและสังคมไทย พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2563) ได้วิเคราะห์ว่า การเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อดิจิทัลได้สร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่บวกและแง่ที่ต้องระมัดระวัง โดยในด้านบวก การเข้าถึงธรรมะผ่านช่องทางดิจิทัลช่วยให้ผู้คนสามารถศึกษาและเรียนรู้หลักธรรมได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ไม่จำกัดด้วยข้อจำกัดทางกายภาพหรือเวลา นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างความสนใจในพระพุทธศาสนาให้กับคนรุ่นใหม่ที่กำลังคุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน ในมิติของการเรียนรู้และการเข้าถึงธรรมะ พระมหาวิมลชัย วชิรเมธี (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลได้สร้างรูปแบบการเรียนรู้ธรรมะแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของปัจเจกบุคคลมากขึ้น ผู้สนใจสามารถเลือกศึกษาหัวข้อธรรมะที่ตรงกับความสนใจหรือความต้องการของตนเอง สามารถทบทวนเนื้อหาได้ตามต้องการ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้สนใจในธรรมะคนอื่น ๆ ผ่านชุมชนออนไลน์ การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยสร้างความเข้าใจในหลักธรรมที่ลึกซึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม สุวรรณ สถาอานันท์ (2563) ได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบในแง่ที่ต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความถูกต้องและความ

น่าเชื่อถือของเนื้อหาธรรมะที่เผยแพร่บนแพลตฟอร์มดิจิทัล เนื่องจากลักษณะเปิดกว้างของสื่อดิจิทัลทำให้มีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะจากหลากหลายแหล่งที่มา บางครั้งอาจมีการตีความหรือนำเสนอที่คลาดเคลื่อนจากหลักธรรมที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงในการเกิด “ธรรมะแบบฉาบฉวย” ที่เน้นการนำเสนอเพียงผิวเผินหรือเพื่อความบันเทิงมากกว่าการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

พระไพศาล วิสาโล (2563) ได้เสนอมุมมองเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน โดยชี้ให้เห็นว่า แม้การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลจะช่วยสร้างความใกล้ชิดในมิติของการเข้าถึงธรรมะ แต่อาจส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมที่มีความเคารพและความศรัทธาเป็นพื้นฐาน การปฏิสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลอาจทำให้เส้นแบ่งระหว่างพระสงฆ์และฆราวาสเลือนรางลง ซึ่งอาจส่งผลต่อการรักษาพระธรรมวินัยและความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันสงฆ์ในระยะยาว ในภาพรวม สมเกียรติ ตั้งนโม (2563) ได้สรุปว่า ผลกระทบของการสื่อสารธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้านและต้องมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ธรรมะกับการรักษาคุณค่าและความถูกต้องของหลักธรรมคำสอน รวมถึงการพัฒนาแนวทางในการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญาของพุทธศาสนิกชนในยุคดิจิทัล

แนวโน้มและทิศทางการเผยแพร่ธรรมะในอนาคต

การเผยแพร่ธรรมะในอนาคตมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล พระมหาพรหม ธรรมมหาโส (2564) ได้วิเคราะห์ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีจะนำมาซึ่งโอกาสและความท้าทายใหม่ ๆ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการพัฒนาของเทคโนโลยีเสมือนจริง (Virtual Reality) และเทคโนโลยีโลกเสมือน (Metaverse) ที่อาจนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ธรรมะรูปแบบใหม่ เช่น การจำลองสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา การสร้างห้องเรียนเสมือนจริงสำหรับการปฏิบัติธรรม หรือการสร้างชุมชนพุทธศาสนิกชนในโลกเสมือน การพัฒนาเหล่านี้อาจช่วยลดข้อจำกัดด้านกายภาพและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจมากขึ้น ในด้านรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2563) ได้คาดการณ์ว่า การเผยแพร่ธรรมะในอนาคตจะมุ่งเน้นการสร้างเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลมากขึ้น (Personalized Content) โดยอาศัยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการวิเคราะห์ความสนใจและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้ใช้ เพื่อนำเสนอเนื้อหาธรรมะที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ยังอาจมีการพัฒนาระบบผู้ช่วยอัจฉริยะ (AI Assistant) ที่สามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำเกี่ยวกับหลักธรรมเบื้องต้นได้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเหล่านี้จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลที่เหมาะสมเพื่อรักษาความถูกต้องของหลักธรรมคำสอน

การพัฒนาระบบนิเวศดิจิทัลสำหรับการเผยแพร่ธรรมะเป็นอีกหนึ่งแนวโน้มที่สำคัญ สุวรรณภา สถาอานันท์ (2563) ได้เสนอว่า ในอนาคตจะมีการพัฒนาแพลตฟอร์มที่ครบวงจรมากขึ้น โดยรวมเอาฟังก์ชันต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการศึกษาและปฏิบัติธรรมไว้ในที่เดียว เช่น การเรียนรู้หลักธรรม การปฏิบัติสมาธิ การทำบุญออนไลน์ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา รวมถึงการสร้างชุมชนออนไลน์ที่เข้มแข็งสำหรับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการสนับสนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติธรรม การพัฒนาในลักษณะนี้จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม

พระไพศาล วิสาโล (2563) ได้เตือนว่า การพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับการเผยแพร่ธรรมะในอนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความทันสมัยและการรักษาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการระมัดระวังไม่ให้เทคโนโลยีกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาปัญญาและการเข้าถึงสัจธรรม นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล (Digital Divide) ที่อาจส่งผลกระทบต่อเข้าถึงธรรมะของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงการรักษาความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัวของข้อมูลผู้ใช้บนแพลตฟอร์มดิจิทัล

สมเกียรติ ตั้งนโม (2563) ได้สรุปภาพรวมของแนวโน้มการเผยแพร่ธรรมะในอนาคตว่า ความสำเร็จจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสนับสนุนการเข้าถึงและเรียนรู้ธรรมะ ไม่ใช่เป็นเป้าหมายในตัวเอง ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากรทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

สรุป

การศึกษาการปรับตัวของภาษาธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของพระพุทธศาสนาในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยการปรับตัวนี้ครอบคลุมทั้งในด้านรูปแบบการนำเสนอ การใช้ภาษา และการประยุกต์หลักธรรมให้เข้ากับบริบทร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่พบจากการศึกษาคือ แม้จะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอให้ทันสมัย แต่ยังคงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมคำสอนดั้งเดิมไว้ได้อย่างครบถ้วน วิวัฒนาการของการเทศนาธรรมในสังคมไทยแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวอย่างต่อเนื่องของพระพุทธศาสนา จากการเทศนาแบบดั้งเดิมในวัด สู่การใช้สื่อมวลชน และพัฒนามาสู่การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงนี้ไม่เพียงแต่เป็นการปรับเปลี่ยนช่องทางการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนา รูปแบบการนำเสนอและการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารที่หลากหลายมากขึ้น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารธรรมะผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้สร้างทั้งโอกาสและความท้าทาย โอกาสที่สำคัญคือการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารที่กว้างขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีดิจิทัล ในขณะที่ความท้าทายที่สำคัญคือการรักษาสมดุลระหว่างความทันสมัยของการนำเสนอกับการรักษาความถูกต้องและความลึกซึ้งของหลักธรรม แนวโน้มในอนาคตของการเผยแพร่ธรรมะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลมีทิศทางที่จะพัฒนาไปพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีเสมือนจริงและปัญญาประดิษฐ์มาประยุกต์ใช้ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ธรรมะรูปแบบใหม่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการพัฒนาเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการผสมผสานระหว่างนวัตกรรมทางเทคโนโลยีกับหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัว บทเรียนสำคัญที่ได้จากการศึกษานี้คือ การปรับตัวของภาษาธรรมะในยุคดิจิทัลไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการนำเสนอเท่านั้น แต่เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารทั้งระบบเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นแท้ของพระธรรมคำสอนไว้ได้อย่างครบถ้วน ความท้าทายในอนาคตจะอยู่ที่การพัฒนาบุคลากรและระบบนิเวศดิจิทัลที่เอื้อต่อการเผยแพร่ธรรมะอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัลให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2564). พระพุทธศาสนากับการปรับตัวในยุคดิจิทัล. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 28(1), 1-15.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2563). พุทธวิธีในการเผยแผ่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์. วารสารมหาจุฬาริชาการ, 7(2), 1-18.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2563). การวิเคราะห์การสื่อสารธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์. วารสารสังคมศาสตร์, 50(1), 37-58.
- พระไพศาล วิสาโล. (2563). ธรรมะในโลกดิจิทัล: การปรับตัวของพระพุทธศาสนาในกระแสเทคโนโลยี. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 27(2), 1-18.
- พระมหาสมปอง ตาลปุตฺโต. (2564). การพัฒนารูปแบบการสื่อสารธรรมะผ่านสื่อโทรทัศน์. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(1), 15-32.
- พระราชปรียัติ (สฤชดี สิริธโร). (2563). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล: โอกาสและความท้าทาย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 11(2), 45-62.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2562). พฤติกรรมการเสพสื่อธรรมะของพุทธศาสนิกชนรุ่นใหม่. วารสารนิเทศศาสตร์, 37(2), 89-112.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2563). การวิเคราะห์วาทกรรมธรรมะบนสื่อสังคมออนไลน์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(1), 78-95.
- สุวรรณ สถาอาพันธ์. (2563). พุทธปรัชญากับการสื่อสารในยุคดิจิทัล. วารสารปรัชญาและศาสนา, 5(2), 123-142.